

המציפה

דמי התימה לשנה כפולין 800 מ"מ.
 רבע 200. מחיר גליון בודד 18 מ"מ.
 באוסטריה 600 בתר לשנה 150 כ"י רבע
 במשיכו-סלובקיה 100 בתר לשנה 25 כ"י
 רבע. ביוגוסלביה 120 בתר לשנה.
 ברומניה 100 ל"י לשנה, 25 רבע.
 מחיר מודעות 30 מ" בעד שורה
 סצרה או מקומה. מחיר ברבת מ"מ או
 הודעת אירוסין 100 מ"מ. האדרסה:
 "Hamicpe" Kraków ul. Miodowa 22

Kraków—Lwów dnia 2 września 1921.

גליון ל"ה.

מראהא—לבוב, כיט באב ס ראה ח"ס"א.

תוכן הענינים.

הקונגרס הציוני, אליהו מרקס. הדרך לחנוך פרוקטובי, פרופ' עקיבא הופמן. — סקירה כעתונית: התשובה אל הדת באמריקה. הרוב והמעוטים. — מדינה ומדינה ומקריה: בקראקא. כפולין הקטנה. כפולין. ברוסיה. ברומניה בהגר. באוסטריה. בצרפת. באנגליה. בארץ ישראל. — כנבל. — השבוע בכל העולם. — קרמנויות ישראל בארץ ישראל. — כחה של האמונה. י. ז. בירמן.

הקונגרס הציוני.

אחרי כמה שנות מלחמה, שנות תהו ובהו, התאסף הקונגרס הציוני העולמי, גדולים הם השנויים, שנעשו בינתיים בעולם החיצוני הכללי, סדרי מעשה בראשית של הפוליטיקה העולמית כמעט נשתנו יצמרי, אבל לא מעטים הם גם השנויים, שנתהוו בעולם היהודי. הגורמים החיצונים שמעבר לחוג השפעתנו, ושבהם דאבנונו תלוי גם גורלנו אנו, החפו בלי משום את נלגל ההסטוריה שלנו רחיפה עצומה: לפנים או לאחור, העתיד יראה. — ובין אלה התנאים החדשים מתאספים עכשו באי-כח ההסתדרות הציונית העולמית, דרון על כל השארות, שעלו על סדר היום של היינו הראומיים בעת האחרונה, ושעל פיהן יחלט גורל העם היהודי לימים רבים, ואולי גם לעולם. כמדומני שאין בזה שמץ הפרזה, אם ניחם להקונגרס הציוני הפעם ערך ענקי לא רק בשביל הציונות, אלא גם בעד כל העם היהודי, אמנם, ישנן עוד מפלגות, וכיניהן גם אולי בעלות-ערך חשוב, העומדות מחוץ להסתדרות הציונית, ואין בדעתנו לצולל בערכן, אבל ברור הרבה, כי מה שהציונות לא אחרה תחת דגלה עד כה את כל היהדות הראומית למפלגותיה השונות, זוהי רק שאלה הסתדרותית נרידא, אם מפלגה פלוגית או אלמונית לא נכנסה עדיין — אני מדגיש את המלה זו — לתוך ההסתדרות הציונית העולמית, לא נעשה זה מתוך התנגדות פרינציפית לעיקרי ההשקפה העולמית שלה, אלא מתוך — נכנה את הדבר בשמו האמתי — שוביניזם מפלגי, או גם משום סבות קטני ערך, שאפשר להסירן, יש בידי הציונות בצורתה הנאומית כעת, לרכז סביבה את כל הורמים השונים הנובעים ממקור היהדות הראומית, מבלי שהבסיס הכללי המשותף יתמוטט. בתוך ההסתדרות הציונית כעצמה ישנן מפלגות, שהתנגדותן להציונות הרשמית הנוכחית אינה פחותה מזו של חברותיהן העומדות מחוץ להסתדרות ולא ראו אלו בכך זאת לכונן לצאת משום זה מתוך ההסתדרות הציונית. כל הסתדרות הבנויה על תנועה רחבה, אינה יכולה להתקיים בלי ותור כל שהוא מהאישיות המופרזה של חבריה, או גם מפלגותיה, לטובת הבסיס האיראולני המשותף, שהנהו הברית התיכון המאגד את חלקי כל הסתדרות, לגוף אורגני מאוחד.

הדברים האלה, שלבאורה מובנים הם מאליהם, ראויים להוכר עכשו מפני שדאבנונו לא מלאה גם ההנהלה הציונית מצדה היא את חובותיה בנידון זה, ולא עשתה את הצעדים הנחוצים לשם ארגון כל הכחות הראומיים תחת דגל אחד, המפלגה הציונית עשתה בשנים האחרונות קפיצה פזיזה, ממדרגת מפלגה קטנה, לבאת בח רשמית של העם היהודי; יפוי-כח, שנתן לה ע"י הממלכות האדירות ואנגליה בראשו וגם ע"י נצחון הרעיון הגדול, ששמה לה למטרה; ובה בעת לא נעשה מאומה בכדי להרחיב אותם היסודות, שעליהם נבנתה הציונות לפני עשרים וכמה שנים, שלמרות צורתם הנאומית, שנתן להם המנהיג הגדול היציל, זקוקים הם עכשו לשנויים רבים, כהתאם להתנאים שנשתנו הרבה מאז, הפרוצס הגדול, שעבר על הציונות בשנים האחרונות, צריך למצא בטוי בקונגרס הזה, שתעודתו הראשית תהיה למצא אותה הנקודה המרכזית, שתאחד סביבה את כל הכחות היוצרים והפוריים של היהדות הראומית, אסור לנו היום, בשעה רבת אחריות זו, ללכת למטרה אחת, ככחות מסוורים ומובדלים, בשעה שהמכשולים על דרכנו כיכ גדולים וקשים, הפנסוך בין הציונות האירופאית והאמריקאית, הביא לנו קרע חדש בתוך ההסדרות הציונית כעצמה. אע"פ שרבים רואים במחלוקת בין אירופה ואמריקה מחלוקת לשם שמים, מלחמת ההוגר ברוח, הוששני שיביא קרע זה לנו נזק יותר גדול, משהיו מביאים לנו הנחות להציונים האמריקאים, לטובת אחרות ההסתדרות. תפקידו של הקונגרס הוא לפטל מחדש בשאלה הזו, ולהשתדל עד כמה שאפשר לאחה את הקרע המזיק.

עוד על עובדה אופית אחת חפצתי להעיר פה: בין כל המאמרים, שנכתבו עד עכשו בעתונות הציונית הרשמית לקראת הקונגרס הציוני, ושנשתקפה בהם עמדתה של זו לגבי כל אותן השאלות, שתעמודנה שם על סדר-היום, לא נזכר אף ברמו על אדות עמדתם של הציונים הכללים כלפי דרישותיה של האורתודוקסיה הציונית, העומדת תחת דגל ה"מורחיי". קשה להאמין ששתיקה זו כהרואה דמ"א...

דרישותינו אנו המורחיים — ידועות, עומדים אנו על נקודת-מבט של שוויינציה שלמה, ואין בדעתנו להתערב בחייו הפרטיים של מי שהוא; אבל בה בעת דורשים אנו, שהחיים הצבוריים שם בארץ יבנו על יסודות הדת והמסורה שלנו, דרישותינו אלו לא נשתנו אמנם אף במשהו, אבל הפעם, בעת שזכינו באמת לנשת לעבודת בנין ממשית, תהינה דרישותינו נשמעות מעל בימת הקונגרס ביתר תוקף מלשעבר, את דרישותינו אלו אנו מבססים על אותו מצב הרוח השורר בין רוב האומה הישראלית, שלעולם לא תסבול שינהנו חולין בקדשיה, שזכותם חיתה עד כה, והרבה תלוי מזה, איך יתיחסו החונים הרשמיים החפשים שלנו לאותן הדרישות, אם תרע ההנהלה הציונית לתקן מה שנתעוות במובן זה, רק ע"י מעשים יעלה לשרש אחרי אמנות ההמון החרד, שציונות ואפיקורסות היינונה, תנועה עטמית

של אדם בן תרבות נעשים תחת נג ובדירה. הסתם של קדמונינו דירה נאה מרחבת את דעתו של אדם' עודנו עומד באמתו עד היום. התוצאות של כל עבודה ובריאותו של אדם תלויות בכמות ואיכות האויר המקיף אותו. אמנם אמצעי הכסף הנמצא אצל המוסדות האלה של דרוזק אינם מספיקים לבנין דירות. אך אין מנמחנו להשליך את כל משאנו על אחינו שבמערב. ידענו שהטובע המבקש להציל את נפשו אין לו להשליך את כל משאו על מצילו. כיואו שניהם ירדו אל המצולה. על הטובע לאסף כל כחותיו. לבא לעזרה ליד העוזר. במעמד כזה אנחנו גם היום: חסרון הדירות הוא כעין מצולה, האומרת לבלע ולהשתית את שארית כחותינו המוסריים והחמריים. ליד העוזר או גם רק לאצבע אחת אנחנו מצפים. נאסף את כל כחותינו נבא בתביעה אל הסמטלה. רק הארגוניציה חסרה לנו. והארגוניציה הזאת הם הועדים של דרוזק. אשר כמוהם לא היו אצלנו מימי הועד של ארבע הארצות והארגוניציה הזאת עלולה להביא לנו תועלת גדולה יותר מהדולרים וכל המתנות שקבלנו. אם רק נדע להשתמש בה.

פרופ. עקיבא האפמאן.

סמורה בעתונים.

התשובה אל הדת באמריקה.

סופר אחד באמריקה פרסם בעתון הגדול הערפארי את תוצאות חקירותיו בדבר מצב הדת באמריקה בזמן הזה. הוא מצא. כי דרישת אלפים חזרה ונעורה. תוקף הדת חזר לאיתנו או במלים אחרות: איכשר דרא, הדור הזה עושה תשובה. הבל בא לידי מסקנא: אלכה ואשובה אל אישי הראשון. ברשימות מספרים מוכיח הסופר. כי בקור בתי התפלה הולך ומתריב בשש השנים האחרונות. מאות מיליוני דולר השקיעו בשנים האלו בבנין היכלות רתיים וגם את הילדים מתחכים עכשו יותר בכים רתיים. ובכלל מתענינים בכים האלה יותר ויותר בענינים רתיים. שכבר נחום ונטלום בשנים הקודמות. ומערכת ה.טאנבלאט היהודי בניו יורק. מעירה על זה:

אם נשוה את מה שנעשה עתה בחיים היהודיים להנעשה בחיים הכלליים באמריקה נמצא. כי גם אצלנו הרבר כן. בעשר השנים האחרונות התרכבו בתי הכנסת ובתי התלמוד תורה וכל המוסדים הדתיים עד שאין להכיר את אמריקה לעומת מה שהיתה לפני 15 שנה. הרחוב היהודי באמריקה שב אל היהדות למורת רוח הרדיקלים שלנו. החחרים על דרשותיהם מן הפלאסטרומות שלהם. אמריקה היהודית מתיצבה לאט לאט אבל בטח על בסיס המסורה היהודית. והרדיקלים. המרעישים עוד על ברודוואי המורחית ובר לניהליםמום הישן. שגרותו הלום מרוסיה. אין להם תקוה עוד באמריקה. עבר זמנם. כחות שמירת היהדות נצחו את כחות ההריסה... ואפשר שיש שייכות בין הנסיה הדתית שלנו ובין זו שבחוץ. הכלל הישן. כמו שמתנצר כן מתיהר אינו הצעה. אלא אמת עמוקה. הרוח המהרסה של התרבות הרוסית הטילה כבואתה על ההשכלה העברית ואח"כ על הרדיקלים. היהודיים. ואולם באמריקה שהיחס לדת הוא אחר. יש באן סביבה יפה לעבודה יהודית ברוח המסורה.

הרוב והמעוטמים.

ביורישע סאלקסצייטונג' הייל כפרשבורג מזהיר הסופר העמקן ד"ר הרמן קר"ש את הקונגרס הציוני. שלא להסתמך בדברים פורמליים. אלא לתקן בארצנו את אותן הטעויות שהביאו על אירופה את מלחמת העולם. וז"ל: שמונה שנים חלפו מאז נקהל הקונגרס האחרון בווינא ומאז באו שנויים הרבה במפת העולם וביניהם התקרבו

צריכה להתחשב עם דעת ההמון. ועל העומדים בראש תנועה כוו לעשות לפעמים מעשים. שמעבירים אותם אולי על דעתם הפרטית. אבל יש בידם לקרב את שאיפתם להעם ולהנב אותה עליו. אין ברעתנו להתחיל את החפשיים מלחמת הדעות ולהחזיר אותם למוטב. אבל יבינו גם הם להתחשב את רגשות העם. שבשמו הם מדברים. לדרת אל העם צריכה. ההנהלה הציונית שלנו. ירדתה זו. היא עלייתה. אליהו מרקום.

הדרך לחנוך פרודומטיבי.

ב.

ע"י הועד האמריקני דרוזק נוסד עתה סניף לשמירת הכריאות וכימים האלה יוסד גם סניף להקים חורבות המלחמה ולשניהם נוערו סכומים הנונים של דולרים. ידענו הסתם אין הקומין משיבוע את הארי. אם ינבילו הועד האמריקני וסניפיו את פולחנם כמו עד בה בתועלת בת הנע, רק לחלק את הכסף באיזה אופן שיהיה ע"י עסקני המקומות; אוי רק קטשות ושנאת חנם וגטיה לשנוירות יעוררו בין העם ובסוף לא ישאר זכר לרבר הגדול הזה. והמפעל הגדול והקדוש. אשר פעלו אחינו באמריקה בעד אחיהם הסובלים ממצוקות המלחמה והמוגורמים יהיה לשמצה. אך לזכר עולם יהיו המוסדים האלה אם יעשו את הרוח הנעלה לעיקר ואת הכסף הקשור בו לספסל לאמצעי. ההסתדרות היא הרבה. שהיה חסר לנו עד כה והנתון לנו מאד מאד. וזהו המתנה הטובה. שהביא לנו הדרוזק והיא עלולה לתת לנו תועלת מתמידה. אשר ערכה אין לשער.

בכל קהלה יעמוד ועד של חמשה אנשים. בערי המחוז יהיו מרכזים לבאי כח הועדים האלה. בערים גדולות וערים צנטרלים ובווארשא ועד לכל מדינת פולין. אם יעמדו בועדים האלה אנשים יהודעים את ערך של הסתדרות — ואין שום ספק. שיש בנו אנשים כאלה — אוי היכולת ביד המוסדים האלה להשפיע באופן היותר טוב על חיי עמנו ולהביא שנוי לטוב בחיים התרבותיים והאקונומיים בכל שדרות העם. ידוע הרבה. שאדם אינו נשוא הפעולה. כי אם נושא הפעולה ולכן נוכל לקנות לתוצאות טובות מהעבודה הזאת רק אם תהיה מאת העם בעד העם. בוחלים אנחנו בקצבה ובמתן בסתר בעד העם.

דורשים אנחנו עבודה סוציאלית נלויה. ידע העם מה שנעשה בעדו ומה שעתידי להעשות ולכן הפרומנרה והעבודה הסובליצייסטית לא תהיה בקצה האחרון. מאת הועד המרכזי דורשים אנחנו לשכה לפרוסנדה ולסובליצייסטיקה. להודיע לעם את מהות העבודה ואת סדריה וגם להטעים טרוע בחרנו בדרך זה ולא באתר. הסובליצייסטיקה הזאת תהיה כעין מורה דרך. להדריך את העם להסתדרות. להקיר את ערכה ולהשתמש בה גם בענינים העומדים מחוץ לחוג פעולתו של המוסד. הלשכה תאסף גם את דברי הסובליצייסטיקה הכאה מעתונים שונים והנוגעת בחוג הפעולה של המוסד. בזה האופן יקבל המוסד השפעה מן הסובליצייסטיקה ועל ידי הסובליצייסטיקה ישפיע הוא על העם.

הדרישה השניה: לקבץ ידיעות מכל פרטי התעשייה המצויה ובפרט התעשייה הביתית המפריחה מה ושם בין יהדי פולין. לדעת את תנאי קיומה ואת המכשולים העומדים ברכה. ואת האמצעים העלולים לפתח ולהרחיב את כל ענפי התעשייה בין עמנו.

הדרישה השלישית: להעמיד ועד של מומחים. לסדר את החנוך בעבודה ולתעשייה. ולפי שהחנוך לעבודה ולתעשייה בניו על החנוך האנושי הכללי ועל החנוך הלאומי דורשים אנחנו גם ועד לחנוך יהודי בכלל.

הדרישה הרביעית: להרים את המצב הסניטרי ע"י דירות מרווחות. גם לפתח תרבות אקונומית דרושות לנו דירות. כל מעשיו

ועידת המורים. בשבוע הזה היה בלבוב ועידת המורים העבריים, להתחבר לאגודה שלמה ולשים סדרים בלמוד העברי.

בפולין.

השונא האחד. פולין אין בעולם אלא שונא אחד וסכנה אחת. כך העלו להלכה ולמעשה שתי ההסתדרויות הנודעות הקיימות כאן לשם הפרחת המדינה החדשה: ליגא אֶכְרוֹנִי אֶיִשְׁשׁוֹנִי ו.רווואי בפונא התאספה האספה הליו של ההסתדרות הראשונה ובה הסבירו מנהיגי האומה להמון עם רב, שאין לפולין אלא שונא אחד, שממנו כל הסכנות נשקפות לה, והוא היהודים, שיש להם תריני מצות וכולן ערוכות להרע למדינה הפולנית ולהגוריה לשחת ובשם החובה הקרושה למולדת ולאמונה הנצרית השביעו המדריכים את העם, להתאחד למלחמה משותפת ביהדות. וברוח הלזו נתקבלו שתי החלטות: א) אין לאחד אף רגע את המלחמה האכזרית בשם הצלב הקדוש ובשם המולדת היקרה; ב) להסיר את כל היהודים, אפילו את המשומדים, מכל המשרות שבמדינה, כי לפולנים הארץ ויבולה ולא לזרים, ובלורו היתה אספת ה.רווואי ושם הסבירו לעם, כי בזרזן התגרו היהודים בחייבות שלזיה, כדי שיכום וחהיה תואנה להדשין על הפולנים בכל העולם, כי הם לוחצים ומענים את המעושים הלאומיים, והרוח הזאת שולטה בכל העם, אין רואה על גורל שלזיה, אין שם אל לב את גורל ווילנא וליציה, אלה כבר נמסרו לבעלי הברית הנאמנים, לצרפתים, אין משבר מחו אפילו לשואה הכלכלית המצויה כבר בשלילת ערך השטר הפולני והגרעון הגורא בתקציב ההוצאות וההכנסות, אין חולה לחרבן מאות הערים, שהחריבה מלחמת העולם ולהגבות העצומות המתגלות בכל יום דוקא במקומות, שכל המדינה בטחה בהם, אין לעם הפולני אלא דאנה אחת: כיצד לבער את היהודים מן הארץ, ומה נענה אנחנו למראה הזולשיקה המסוכנה הזאת? היה מקום לומר, שנס לנו היהודים אין אלא דאנה אחת: אוי לנו מה נעשה אם באמת יהפוך העם הפולני את ההלכה הזאת למעשה! הלא או כולנו אבדנו חיו, ובאמת זוהי דאנה ממדרגה שניה, הדאנה הראשונה היא: אוי לנו מי זה יצילנו מן ההשפעה הנוראה, שבהכרח משפיע עלינו הים של שקרים, מרמה, רשעה, אנואיסמוס, רדיפת הבער, חמס, נבנה ובל מרה רעה המצויות בארץ הזאת וממלאות כל הלבבות עד אין מרפא.

ברוסיה.

מהומות הרעב. עוד הצרה הזאת היתה חסרה ליתורי רוסיה, מהומת הרעב, ההמוני הרעב נפחה על נקלה להאמין, כי היהודים אשמים גם בצרה הזאת והם מתנשלים עליהם להגנם. כפי השמועה נהרגו בעבור זה כמה יהודים בסביבות ארסה ואחינו נסים לנפשם, אך אבד מהם מנוס, אין מקום אחד בטוח יותר מהשני והנבולות פגורים, בכרכים היו עוד היהודים בשוחים בחייהם ומחמת מהומת הרעב ינופו גם יתורי ארסה מפני ההמון הוועף, וזה בעת שהיהודים בכל הארצות משתתפים יותר מכל העמים במפעל העזרה לרעבי רוסיה. — בקרים הצילו היהודים בסכנת נפשותם כהן גדול רוסי אחד ממות, שנזר עליו בסימפיוסול, חי יקיא התעוררה לעזור את הפליטים היהודים בנליציה ובאה בכרכים עם מלאכי פולין במערב.

קתדרה יהודית. במינסק נפתחה אוניברסיטה חדשה לרוסיה הלבנה, שתקבע שם גם קתדרה לעניני התרבות היהודית.

ברומניה.

סידור תפלה של שומרי שבת. בטרנסילוניה, שלטתה רומניה מיד המדיארים, נגלה סידור תפלה של כח שומרי שבת, הם שרידי הכוזרים, שנמלטו בימים הבינים מפני הרוסים לאונגרים המזרחית. הסידור נתחבר לפני ת' שנה והוא תקוי הפיישנים העכרים, התפלות

גם אנו אל מטרותנו, שהצבנו לנו בכזו, כל הממשלות האדירות הסכימו לנו וקיום הדבר תלוי בעיקר ביחסנו אל הערבים רתושבים. אם לא נצליח לבא לידי בצוע עם הערבים, או קיום תקוותנו בסכנה רבה, כמה פעמים הוזהרתי, שהפוליטיקה שלנו באי בדבר השכנים לא תכשל באותה השניאה, שנכשלה בה הפוליטיקה של המתבוללים ונפלה: שלא לעזור לא בחיוב ולא בשלילה את תאית השררה הלאומית הקנאית באולת המדינה לאומית. השנעון הזה הביא את מלחמת העולם, עשה את אירפה התיכונה והמזרחית לביקן חדש ואת היהודים וכל שאר המעושים הלאומיים עשה אחרי המלחמה והנאולה לזרים ולאורחים לא קרואים, ועכשו נשקפה לנו סכנה חדשה, העמים המנצדים והגואלים הכריזו את זכות השלטון העצמי של כל עם, ובשם הצדק הזה הביאו כמה עמים מאזיה ומאפריקה אל שדות הקטל, ועתה דורשים גם הם בשם הצדק הזה את אותה הזכות, והו טעם המרידות בהודו, במצרים, בסוריה ובמאריקה, ובין כל התובעים האלה באים גם הערבים יושבי אי בטענה, כי היהודים הנם בעיניהם אורחים לא קרואים מאירפה, כמו שהם בעיני האשכנזים, הפולנים, המדיארים, וכו' אורחים לא קרואים מאזיה, אלו הן תולדות מעציבות של השקר הישן, כי כל ארץ קנין איזה לאום, שהוא במקרה הרוכ בתוכה הרשות בידו להכניע, לשעבר, לשבר ולמגר את הלאומים האחרים היושבים אתו בארץ מימי קדם, ברשעה הזאת אי אפשר יהיה לפתור את שאלת הלאומים באזיה, כמו שאי אפשר היה באוסטריה-אונגריה, ברוסיה ובטורקיה וכן אי אפשר יהיה גם במדינות החדשות, שנמסרו בידם שברי עמים ללחצים, חובת הקונגרס היא למצוא רכבים לאחדות לאומית ולהסכם עם השכנים וביחוד עם הערבים באי על יסוד שווי נמור של כל לאום, כנסיה ומפלגה בין שהוא רוב ובין שהוא מועט, אנשים חיים אי אפשר לכטל ברוב, אסור לקונגרס הציוני להעלים עיניו מן שאלות הלשונות, הדת והסוציאליה ולצאת ידי חובתו באיזו הרצאה.

אבל שכח הסופר הנכבד, שאין ביד היהודים לפתור את השאלות האלו בטרם יפתרון תקיפי העמים.

מדינה ומדינה ומקירה.

בקראקא.

בשביל מורי הדת, המניסטריום לתנוך ולדתות הסכים בעצת מומחים למסור את הספר Biblja dla młodzielzy מעשה ידי הפרופ' ללמורי הדת ד"ר דוד רוזמן בקראקא לכל מורי דת משה בנים התיכונים והנמוכים ללמד בו את התלמידים תורה ושפת עברי. הספר ערוך בשיטה נוחה וקלה מאד באופן שהתלמידים ילמדו בו על נקלה ובחפץ לב, מי יתן ויוציא המח' מהרה את שאר החלקים לכל המחלקות.

בפולין הכמנה.

מלחמתה של תורה, לפני כאשר נתמנה לרב בקהלה רק מי שראוי למשרה הזאת עם תורה, לא קרו מעולם מקרי מלחמה בקהלות, עכשו שהיתה הרבנות לרב הנמכר בכסף ובא בירושה, יקרו לרוב מקרי מלחמה ממש ולא בדרך משל, מפוכחניק כותבים לנו כי שם היה רב, אלא שדמה, כי בזכות תורתו ישב על כסאו בשלום והנה נדחק שמה אחד הנכדים, לכבוש את הרבנות בזכות אבות ובזכות ממון, ובאו בעלי הבתים למהלמות, כל אחד ירד לחיי חברו והשוטרים התערבו ועתני צוררינו מצאו מקום ללגלג ולהבאישי ריה היהדות עוד יותר, לא הנם נלחמים הרבנים בבית המדרש לרבנים, כי יש חששו, שיחדלו זכות הנכדים ויתנו רבנות רק למי שקרא ושנה.

אבי האנטישמות. בווינא מת אבי האנטישמים באוסטריה ניאורנ שני ירר. שהיה מזרע היהודים וכל ימיו היה שוטם את היהודים בשם טהרת הגזע הגרמני. משאת נפשו היתה בטול אוסטריה והסתתרותה במלכות אשכנז. והנה לבטול אוסטריה הניע, אבל לאשכנז שלמה לא זכה. את שבר אשכנז לא ראה, כי היה סומא.

מנוי במקום בהירה. גם מווינא הניע אלינו קול תלונה. שלא נבחרו כלל צירי הקונגרס, אלא נתמנו, כמו בפולין, איכ סקודה כללית היתה בזה. נבצר ממנו לדעת, למה התקן הזה? הכל כך מצאו דרכי הסובייטים הן בעיני מנהיגיו עד שהם, ראויים לחקוי?

בצרפת.

עוכר ישראל חדש. מכל צרות נליותינו הרבו להרנינו אלו שיצאו מאת בוגדים יהודים, בצרות הבאות מן החוץ ראינו דבר טבעי: בידוע שעשו שונא ליעקב ובהיות יד הנוים על העלינה הדין נותן שיציקו לעם החלש המסור והכפורה, שמסורה רמה ונשנבה בידו, שעל העמים לפחור כסניה ולראות את עצמם עלובים בה, אך בראותנו אחד מבנינו נותן יד לצורריו ועוררם לכלות חמתו בנו, על זה לא יכולנו להתנחם, ובוגדים כאלה קמי לנו כמעט בכל דור, בזבחים החדשים והלחץ החדש שבמזרח הלא ידענו יד מי מבוגדי אחינו באמצע, אבל גם במערב אין מחסור בעוכרי ישראל, העומדים כתנא המסייע לאויבנו מחוץ, בצרפת קבל עליו את התפקיד ההיסטורי הזה הסופר היהודי, בן רבנים ונדולי היחס, סאול לוי, שפרסם בעתון החשוב, עקלירי מאמר מלא שקרים ברזיים בשיטת הצוררים על העם היהודי, כי הם מסרירים בין אנגליה וצרפת, כובשים את כל עושר העולם ומכניעים את כל העמים תחת ידם. חכמי ישראל מכל הארצות קשרו קשר על צרפת ועל פולין, להשינאם על האומות ומשפיעים על ללוד דשורדש עיי מזכירו היהודי ערוארד ששון, לחונן את האשכנזים ולסטרם מהתתיכותה כלפי צרפת, כל המכשולים, שמצאו שרי העמים המנצחים במועצותם בדבר סנסוכיהם הנם תולדות נכלי היהודים, שכרתו ברית סתר עם אשכנז, והבוגד מזהיר את אחיו יהודי צרפת, שלא ירכזו אחרי רשעי ישראל, המתנכלים על צרפת להכחידה, ביחוד מתנפל העוכר על יהודי פולין וחזר על כל העליצות הנאמרות פה יום יום עלינו ומוסיף נופך משלו, ואנו מבישים בתמהון על המראה הנורא: איך אפשר כדבר הזה באותה הארץ, שממנה זה לנו לפנים ארם שר רשוי, בעלי התוספות, חכמי לוגל, רי יהודה החסיד ומיסרי חכית, לפנים היו הבוגדים חלאת בני עמנו, אנשים שפלים ורשעים, שקאף אותם היהדות מתוכה ומרוע בוגדינו של עכשו הנם דוקא מנדולי היחס וההשפעה, אנשים המתמרים להיות יועצים ומדריכים ליהודים עצמם.

באנגריה.

אירפה המוטעת. זה זמן כבר שחבלי רמאים, הרוצים לעשות עסק מסתיות של חלושי הרעת, מטעים את כל עמי אירפה במחברת סנסאצינית עיד ועידת סתר של, חכמי ציון, שהיתה לפני כמה שנים בסארוי והחליפה להשליט את היהודים בכל העולם ולהוריד כל מלכי הנוים מנדולתם ולעשות את ירושלים למטרופולין לכל הארצות, המחברת מכילה את הפרזיקול של אותה הועידה בפרטות והמול מבאר אותה, שבועידה השתתפו חברת כל ישראל חברים, הציונים והבוגדי הסציאצלי זפרי הועידה היא היו מלחמת העולם וחרבן חצי אירפה והורדת רוב המלכים הנצרים מכסאותם והמסכה הרוסית ויעידת פלשתינה למדינה יהודית, המחברת תורגמה לכל הלשונות ורמאים עשו בה עסק טוב ותולדתה היא תגבורת השנאה ליהודים בין הפתאים המאמינים לכל דבר, לפי שאינם יודעים לבחון דבר שנדרום, עכשו פרסמו הטיימס את האמת השלמה עיד המחברת, שהם היו הראשונים שהכניאו את הענין ההוא, המחברת היא כתב פלסטר ישן, מעשה ידי סופר צרפתי מורים דולי, שחבר אותה בשנת 1864, ללגל על נאפוליאן השלישי

נכתבו ברוח ספר תהלים ושמות המחברים משולבים בראשי התרזים. הסידור מכיל 102 פזמונים לשבתות וימים טובים, רוב בני הבת הזאת יושבים עוד היום מצפון לים הכספי במקום, שהיתה לפנים מדינת הכוזרים, כידוע שולט עתה הרעב בנלילות ההם ומי יודע כמה מהם יכלו ויתמו.

הסתדרות יהודית. ראש הממשלה טאקרוינסקו הגיד לעתונאים יהודיים, שהממשלה מסכימה, שישתדרו היהודים ברומניה בתור צבור נפרד ומעוט לאומי, ברומניה אין עוד שאלת יהודים, וכן הסכים גם חכם היהודים הרב דיר נאסטר, הוא משבח גם את שיטת הציונים ורואה בה תשועה רבה, כי גם בבסארביה הצליחו היהודים עובדי האדמה, שנאחזו במושבותיהם בימי אלכסנדר הראשון.

דיר נאסטר אבר עולמו בשעה אחת, הוא נחשב פעם לאיש איריאלי, אוהב עמו ונס דיר הרצל נשען עליו והיה מנהיג הציונים באנגליה, ולעת זקנתו נהסך לאיש אחר, כל מאויו הוא להתהבב על גדולי המדינה ברומניה, שמשם גרשוהו לפנים בהרסה, הוא מראה להם שרותו בחקירותיו על השוץ הרומנית וקדמוניות הרומנים והכמי רומניה חילקים לו כבוד ומתמרים בו ובעד הכבוד הזה הוא מוכר את עמו ומותר על עתידו, ממחנה הציונים יצא בתואנה, אך עתה הסך לו את כל יהודי רומניה לאויבים, כי נעשה למסייע לממשלה, המקסחה זכותם באותה העת שנתנה ביד רחבה זכות לאומית למעט האשכנזים ולמעט הפולנים והרוסים, כי אין מי יריב ריבם, שהרי אף הרב הגדול שכל חכמי רומניה מבישים עליו ביראת הכבוד והיה יכול להשתרר בעד עמו, בנר בהם ומחל על זכותם למען כבוד עצמו.

בהגר.

תפישת פרום' שמואל קרויו. בשבוע שעבר בא הסופר והחוקר העברי פרופסור שמואל קרויו, מורה בכיחמד לרבנים בווינא, לבודססט, לבקר את משפחתו, שושרי הסתר של שלטון הרשעה מהרו ותסוהו בחשר תעמולה סולישית והושיבוהו בבית האסירים, כמובן התחילה השתללות כבירה עד שנוכחו התקיפים, שאין לסופר חוקר ההיסטוריה העברית דבר עם זרמים סולישיים והוציאוהו לחפשי.

גדולה הסרת טבעת. בוועידת הציונים, שחיתה בבודססט בימים האלה, הוסיף מנהיג המתבוללים, מי שהיה מניסטר, סולאני, והניד בשם חבריו המתבוללים, כי נכונים הם כולם לעזור בכנין ארץ ישראל.

סופו של שר צבא יהודי. עוזב שכוח והסר להם מת בבודססט שר הצבא היהודי היחיד (פלדמרשל לייטננט) ערוארד ריטר סון שווייצר, שעמד בנסיון ולא קנה את משרתו הרמה במחיר ובנידה בדת אבותיו, כאשר חדרו הרוסים בשנת 1915 לאונגרים קראה הקיסר להציל את הארץ, אעים שכבר ספרוהו מעבודתו, והוא הציל, אבל בעיניו ראה, כי עבודתו היתה לריק, ארץ מולדתו נחלקה בחבל לארבע מדינות שכנות ועל השארית הנותרה פשטו לסטים וכבשוה והוא סבל חרסת רעב ומת בעינו ככל יתר שרי הצבא המנוצחים.

סגרום. כסולט אצל בודסט נפתו אכרים לעשות פנרום ביהודים אחרי יום השוק, נהרג יהודי אחד ונוקו רבים והרשות לא רצתה להציל, אבל בגלוי חלקו נשק להמון.

באוסטריה.

בטול גזירה. כהשתללות ראש הציונים אינו שטרקיר הבטיח ראש הממשלה דיר שובה, שמעתה יקיימו ביכ אוסטריה את תעודות המסע של ממשלת פלשתינה כמו אלו של ממשלות אחרות, אפשר איפא לצירי איי לבא אל הקונגרס, בשבוע הזה יצאו מווינא תיק חלוצים שנתעכבו.

לקוראים עברים יודעי ספר מושג ברור ממנו כי אנו רנינים שבתנך נקראה ארם נהרים ארץ אחרת לנמרי ולא זו שיקראו האירפיים מיסופוטמיה. מיסופוטמיה של זכשו היא בכר או שנער שבתנך. הנקראת היום בערבית איראק כלומר ארץ (עין בראשית "י" ופיזוז המלך שם ברשות אנליה. רק לפי שידועים הסופרים העברים בירושלם ובוארשא (כרי עין רעה). שהשם מיסופוטמיה תרגומו הוא בין נהרות יחזיפוה בארם נהרים ויבלבלו את הארצות. כי ארם נהרים נקראה בתנך הארץ אשר בצפון סוריה על שפת נהר פרת העליון והיא רהוקה מאד מכבר. למה לנו לתרגם שם לעווי ובלבל את הקוראים במקום שיש לנו שם קבוע ומפורסם יותר מן השם העווי המוטעה. על סופר עתונאי לדעת את מקום כל ארץ ושמה בדיוק ודא להשתעשע בהמצאות סיווגיות עלטעות ולהטעות.

קמרוג, בכבר החילי העתונים לקטרנ על היהודים ועל ישובם בא"י.

השבוע בכל העולם.

קנאי האשכנזים. החולקים על השלום של בושה עם האויבים רצחו את מנהיג הקתולים ערצברג, שהשתתף בנמר השלום. הרוצחים הם שני סטורניטים. — אחרי שהצליחו הנוירים באמריקה לאסור את כל המשקים המשכרים בכר יראה וכלל ימצא. הם עושים עתה תעמולה רבה. לאסור גם את הטבק. — אמריקה עשתה ברית שלום זה עתה עם אשכנזי ואוסטריה ואונגרים. כי לא השתתפה בכריותות. שעשו עמי אירפה. — באנגליה נכנתה ספינת-אוויר ענקית. להעביר נוסעים רבים את הים האטלנטי לאמריקה. במסע הבחינה, שנסעו בה 50 איש, התפוצצה הספינה ונפלה אר נהר באנגליה. 44 איש נהרגו. — בימים האלה יעמדו למשפט בווארשא כל פקירי המשרד להשגח על הכנסת סחורה לארץ והבאתה, כי מעלו בשליחותם וידיהם נגאלו בשוחד. לפי דעתם כל המשורות במדינה נוצרו רק לטובת פקיריהן. — ראשינאו ביב אשכנזי ולושער ביב צרפת נמרו בוויסעבאדן את מועצותם בענין תשלומי הנוק לשעורין. — ישיבות ועד אנורת העמים החלו בניגבה. ועל הפרק עומדה גם שאלת שלווה. — בהודו מתנכרת המרידה נגד האנגלים. המורדים שדרו את קופת הממשלה. היתה מלחמה ונצלו מאות הילים. מאנגליה נשלחו צבא רב וצי אדיר להודו. — נשיא אירלנד די וואלירא ומועצת העם באירלנד דחו בהחלט את הצעת אנגליה בדבר השלום. — המרידה נגד ממשלת הסובייטים, שכבר רפתה ידיה, הולכה וחוקה. נרודי מורדים מתנפלים על מסלות הכרזת ונוזלים כל אשר לממשדה והורנים את הבולשיוויקים. נרוד רוסים מחילי הבולשיוויקים ברח לרומניה ואין ממשלת רומניה רוצה להוציאם. — לשלויה באו חיליות הרשים של ממשלת הברית ומצאו שהאשכנזים התכוננו למלחמה באם לא יצא משפט שלווה ברצונם. — ביב פולין וליטא באו שוב לבריסל, לבצע את סכסוך ווילנא, אך מיד נגלה. שלא יבא לירי פשה. הדבר יובא לפני ועד אנורת העמים. שיקבע בית דין חדש. — בשטוקהולם היתה ועידת ביב כל מועצות העמים חוץ מצרפת ובלגיה. להועץ אך לרפא את תקלות המלחמה ותקין תקנות טובות בין לאומיות. נוסדה הסתדרות חדשה על פני אנורת העמים. — המניסטרים הפולני שלח פקודה אל כל האוניברסיטאות. כי מעתה במטה הניזירה שלא קבל אל האוניברסיטאות את מי שלא עבד בצבא. לפי צריך לקבל גם יהודים ורוחנים. — בגליציה אונגרים המערבים, שיושביהם אשכנזים, ונועדו בכרית השלום להספח באוסטריה, התחוללה מלחמה בין צבא אוסטרי וצבא אינגרי. שתי הממשלות באו בדברים לערוך משפט העם (פליביסציט).

וקבל שכרו תפישה של 18 חרשים. בשעת המרידה הראשונה ברוסיה בשנת 1905. שנלחץ ניקולאי להתום על חוקי חרות ולמנות ממשלה צבילית של סוויאטופלק מירסקי. בקשו תקיפי החצר תחבולה להטות את לב הקיסר הפתי לחרוז מררנו זה ולבטל את חוקי החרות. תחבולה לואת מצא אויה מרגל מן האברונא. ראמשקובסקי שמו, שנלה את המחברת הצרפתית והעתיקה כמו שהיא מלה במלה. אלא שנה את השמות וערמתו עלתה לו. שתחת נאפוליאון הוומם לפרוש ממשלתי על כל העולם עיי נכרי סתר. מהפכות. מרגלים ואספות חשאיות. כתב שיהודים עושים כל זאת. המחברת המוויפה נמסרה לשר הצרו של ניקולאי. נילום שמו. והוא המציאה ליד הקיסר. והפתי האמין בלי הקירה ונתפש במצודת אנשי הצרו ונבהל ונתרנו ותיכף החליף את המניסטרים ובהרון אפו על היהודים הסכים לנקום בהם כפגומות ולבטל כל פקודות ההרות ולצמצם את יפוי כחה של הדומא משנה לשנה. ועתה אחרי מלחמת העולם. שהרותות נרנות ונטות להאמין בכל הכל וריק. מתרגמים רמאים את המחברת והמנינים מתפתים להאמין כמו ניקולאי השני בשעתו. הם מוכיחים את אמתותה מן העובדות. שהרי הכר נתקיים כמו שכתב שם. המלחמה באה. מהפכות נעשו. מלכים הוררו ופלישתניה וכל מלכות רוסיה ניתנה ליהודים. ומזאת נוצרה המליצה השגורה עיר. המלכות הנעלמה. ועתני צוררני לא יפרסמו את האמת. כי אינם רוצים בה.

השמן הערבי. העתון המקטרנ. מוהנינג פוסטי פרסם בעל כרחו הבהשת השופט העליון בא"י גורמן בנשוויטש. שהעליף עליו, כי כתב בספרו לגרש את הערבים מן הארץ. העליפה הובא מן הקונגרס הערבי. העתון התנצל. — המניסטר לקולוניות קבר שנית את המלאכות הערבית ואמר לה על דרישותיה. כי אין בידו לבטל את הבטחת בלפור ליהודים.

בארץ ישראל.

קניות קרקעות. ע"פ החלטת האספה הכללית של מנהלי הקה"ק, שהיתה בפראנ בחודש תמוז. שמלאה את ידי הדירקטורין לקנות קרקעות בכל הכסף המצוי ושלא להשאיר ממון מזומן מאומה. בא זה בדברים לקנות 3000 דונם על-ידי חיפה ליסוד מושבה על שם משלנוב כאשר יקבצו עד ארבעים אלף ליש. על יד רהובות נקנו 42 דונם. להרחיב את מושבת יהודי תימן. על יד ירושלים. יפו וחיפה נקנתה אדמת עיר ועוד יקנו קרקעות במחיר 7500 ליימ. חוץ מככר הבהנה היונית בסכום 50 אלף ליימ. לתבליה זה הבטח לחברת הכשרת הישוב קרדיט עד 35 ליימ. על יד יפו יקנו (30 דונם בסך 3500 ליימ ליסוד שכונה ע"ש בורוכוב מנהיג פויצ ועל יד חיפה נקנה קרקע לבנין מאה בתים. בקניות האלו מתכוון משק הקה"ק לעצור בעד הפקעת שער הקרקעות והדירות. כי הוא קובע את השער. מעתה יעלה שטח הקה"ק עד 72.600 דונם אדמת שדה ולמיליון אמות מרובעות אדמת עיר. לקניות הניצ זקוקה עתה הקה"ק לסך 360.000 לישרא מצרית, שהן במזון פולני שני מיליארים ותר מיליונים. וצריך לשקוד לאסוף את הסכום.

על הקרקעות שכבר נקנו יוסד במלוצ אשר בעמק יזרעאל מושב עובדים של 8000 דונם בתנאי ששאר האמצעים הדרושים יושטחו פמקורות אחרים. חלקות בנות 50 דונם תחלקנה בחכירת ירושת לפועלים מומחים. ע"פ הניצ נעתקת נקודת-הכובד של ההנהלה לאי ואמנם ככר החלט. שעל רוב ראשי הקה"ק לשבת בא"י. הקונגרס יאשר זאת. — בחצי השנה הזאת ער סוף תמוז נקבץ כסף לקה"ק 68.180 ליש מן 45 מדינות. — בחודש שעבר נתן נריב אחר המעלים שמו 4500 ליש לקה"ק.

בבבל.

"ארם נהרים". בעתונים העברים מצוי עתה השם הזה ואין

קדמוניות ישראל בארץ-ישראל.

נלוי. כנישתא דהמתא.

החברה העברית לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה, שנוסדה לפני זמן לא כביר בא"י, בעיקר מתוך המלומדים העברים בירושלים וחובבי התרבות העברית, יכולה להראות על פעולות מוצלחות עד מאד, שהשיגה במשך זמן קצר כערך. באיכחה, הפרופ' נחום סלושין הצליח לגלות בחפירותיו בטבריה את כנישתא דהמתא, הוא ביני עתיק, הנוכח כמה פעמים בשני התלמודים ואשר בו הורה ר' מאיר תלמידו המפיאר של ר' עקיבא ואשר ר' יוסי בן קסמא קללו אח"כ, כאשר נלקח ברוע למשך זמן ידוע לרשות הנוצרים, אחרי התגברם בארץ והחלם להציק לישראל. לא נפלא אפוא, כי גדולה היתה התענינות כאשר החברה הניל סדרה בט"ו תמו הרצאה מאת הפרופ' סלושין על הנושא הזה. בין הבאים לשמוע היה ה. מ. הנציב העליון ושלישו הלווד ה"י, הפרופ' גרסמן (מנהל העתיקות בא"י), המלומדים הדומינוקנים וינסוד ואבל, המלומד האנגלי ד"ר אילברט, הרב שנפלד ועוד, קהל רב ומגוון מתוך כל-השדרות של יושבי ירושלים.

לעיני הרואים הוצגו הדברים החשובים ביותר: מנורת האבן, כוז שעשה משה בדיוק, שנמצאה ננוה בחדר תחתון במקום החפירות עמוד מחוטב יפה, וכותרת על ראשו, דלת של ארון, עשויה שיש ועליה פתחי פרחים וצמחים. מצבת אבן ועליה כתובת ערבית ועוד.

אחרי דברי הפתיחה של נשיא החברה לחקירת א"י מר דוד ידן, מתחיל הפרופ' סלושין את הרצאתו, שנמשכה כשעה תמימה, הוא סונה לנציב העליון, לנשיא החברה למלומדים ולקהל, ואומר: תוצאות חפירות החורף הראונו, כי יש מקום בטבריה למצוא את עקבות חרבותינו מימי קדם. הפרופסור גרסמן מצא לנכון ליחד לנו את כל סביבת טבריה, מקבר הרמבים עד קבר רב כהנא ושאר השטח שבסביבה, קשה להפוך בטבריה כימי הקיץ החמים, ומטרת היתה בחדשי את עבודתי אחרי הפסח, רק לנמיר את אשר החלנו בחורף ואשר אז ראינו אפס קצהו, עברו עמי באמונה עשרה פועלים, רובם קורדים, גם פועלים אשכנזים ואכז יהודי אחד ממושכת סמוכה למכריה המתעניין בחפירות. תכנית היתה מסוימת לפני: (א) לגלות את כל רחב ההיכל, שמצאתי בחורף, (ב) לגמור את החפירות שמסביב לתומה העתיקה, (ג) לעשות נסיונות חפירה, בביני עמודי ההיכל, הורדוס, תוצאות עבודתי מצדיקות את השערת הראשונה ומוכיחות, כי המקום הזה הוא כנישתא דהמתא. בחורף נלינו כששים מטר מרובע לאורך הקיר המערבי ומצאנו מרפסת שיש כפולה, אבני משכית וטור עמודים, ועתה הרחבנו את החפירה הזאת וסביבתה.

תיכף בשבוע הראשון חפרנו במורחית צפונית של החומה ומיד נגלה לעינינו הכותל הצפוני של ההיכל, הנענו עד מדרגה כפולה, שהוכחה, כי יש שם פתח רחב, בדרומית ננלו אכנים מהוקצעות ומחוטבות, שרידי משקופין של שער ומשכית לבנה, שם בקצה נפתח חדר קטן ובו מצאנו אחד עשר כלי שיש, מנור חרס, עמוד מרובע וכותרת לו בצורת פרח כמטר ארכו, ובו נשמרה עוד חבנונה, שחברתהו לאיון, נראה שזה היה מקום, התיבה לתפלה, מעבר לחדר הזה, לצד הפונה ירושלימה, נמצאה משכית בת חמשה צבעים, בקיום מפותלים, שלפי דעת המפקח מק קיי משכית זו מאוחרת ביותר מהתקופה הביזנטית, שם נמצא גם משקוף מוטל על הארץ, כשני מטרים ארכו ושרידי עמודים מסביב, זהו מקום סטיו, הנוכח בתלמוד, אולם העמודים, לאורך הסטיו מצאנו תעלת מים הנפתחת מצפון וסובכת את ההיכל, שם מצאנו גם כסא של אבן גדול ודופן נבו, גם מקום שקע לכפיפת הנרלים נכרך הישיבה לבני המזרח, גבתו 94 סנטי ורוחב כושבו 50 סנטי ומשקלו הרבה מאות קילו

והמרצה מראה את תמונת הכסא ובמקום מושבו שלש נומות, לדעת חכמי טבריה הספרדים מכונה כסא כזה בשם, כסא של אליהו והיה מקומו בביה"ט והנומות שמשו לצרכי אבן וכי בשעת, בריתי, מסביב לסטיו נמצאו אבני שיש, בתוכן כבלה של שיש כחול ועליה כתובת ערבית קופית (קדומה), נראה שהאבן הזאת מאוחרת היא, מתקופה שכבשו ישמעאלים את המקום הזה, כמובח מתוך הספר, כפתור ופרת.

בשבוע השני מצאנו אבן שיש אחרת, ועליה כתובת מסולסלת, שעור לא הוכנה, עד עתה קראתי עליה האותיות ד' נ' ה' רפאלי מצא בה עוד אותיות אחרות, קשה קריאת הכתב מפני סלסולו המרובה, עד ידה לוח שיש גדול ועליו מסגרת משולשת בולטת, ובתוכה ציור כד דומה לקיתרוס, כדוגמת פך השמן, מעשה אמנות להפליא, אשכנז ענבים בתוך ענף וצמח האקנטוס, אשר לפי שהעלה הד"ר א. מוי א בחקירתו, נקרא הצמח הזה כערבית עתיקה, שיוך אל יהודי, וזהו השוכה; הנוכרת בשופטים, במורחית — נגלה טור העמודים השני, המקביל לטור הראשון, אשר נמצא בחורף, והוא כמרחק ד' מטרים וחצי מהראשון, ונמשך מצפון לדרום, בין שני הטורים — האכסדרה שהיתה, כנראה, עזרת ישראל (לגברים), בצפונית נלינו פתח, אשר רחבו כשני מטרים, והוא מוביל לחדר קטן, ובתוך משקע הרצפה שבחדר הזה מצאנו את המנורה המראה לכס כזה, העשויה אבן לבנה, דומה לשיש (בהט), והיא לכל פרטיה ודקדוקיה כמנורה, שנתנה תכניתה למשה, למשכן, עם שבעת קניה נביעיה, כפתוריה ופרחיה, אף קו אחד לא נערך, היא הוכנה כנראה על כנה, זו לא נמצאה, 60 סנטי אורך המנורה, 46 רחבה, 13 עביה, אין ספק, כי היהודים ננו את המנורה בחדר התחתון הזה בעובם את בית הכנסת מפני האויב, על כן נשארה עתה בשלמותה, אלמלא ננוה, היתה אחריתה עדי-אובד ככל שאר כלי הקדושה שאבדו.

נלינו את כל הפתח הצפוני מעד לסף כפול, רחב ויפה, בנו הכותל מצפון אכנים שלמות, מהוקצעות, עכיו 66 סנטי, מבסנים, בצד מזרח, נמצא אולם מיוחד (ארכו 2 וחצי, ורחבו 3 מטרים), כדרום מתחיל הכותל מעבר לסטיו, והוא דומה לכותל הצפוני, אלא שהוא יותר נבוה מעט, בתוך הכותל נמצא ארון בנוי בפנים, בין שני עמודים והכותל המזרחי נמצא אולם (בגודל 3.6 מטר) המתאים לעזרת נשים, וכניסה מיוחדת היתה לו.

חפרנו בצד הכותל המזרחי ומצאנו כאמצע שרידי משכית ואבני שיש, בדרומית — פתח בנוי יפה, ומעבר לפתח — המסדרון, מקום הבניסה של הכנישתא, כלו רצוף אבן שחורה ולבנה.

במשך השבוע החמישי נלינו את העפר מתוך האולם, הקודם ומצאנו כלים שונים, אבן בשרטוטי תמר, טבלא של שלחן גדולה וחלקה, 117 סנטי ארכה, ו92 רחבה, ושתי שורות שקערוריות בצדה, במרחק 5 מטרים מהאולם החיצוני נמצאה איצטבה גדולה ועליה שרידי אבני שיש, ומעבר לאצטבה תעלת מים רחכה, כנראה להבאת מים לכל הבנינים הגדולים, כאן במקום האצטבה, היתה, כנראה נהוגה נטילת ידי הכהנים.

בשני השבועות האחרונים חפרנו מצד החומה הגדולה, שהיא שריד חומה קדומה, שהקיפה את ההיכל ואת כל הבנינים מסביב, במקום הזה השתמשו כזמן מאוחר לקברי משפחה (מצאנו ארבעה קברים ומגורות חרס בהם), בביני עמודי חפרנו חפירות מוקדמות, חוט של 180 סנטי יכיד העמוד, יש שם עוד שרידי קירות בנין, שרידי כרכות מים, שרידי ננים ויסודות של היכלות.

המרצה מבאר אח"כ את גודל כל החדרים, את אורך הכתלים ומתאר את ההיכל הפנימי (בו נמצאה המנורה והמשכית היקרה יותר) שהיה מופנה לצד ירושלים לתפלה, את עזרת ישראל, את עזרת הנשים, את מסדרון הכניסה ומקום נטילת הידים, כל הסמנים האלה מוכיחים על אמתות ההשערה, כי זה היה מקום בית הכנסת, כנישתא דהמתא; שבימי אדריאנוס נהפך חלק ממנו לבית מרחץ, (בית כנסת

רדף אחריו, כי היה האיש הזה עמקן מאין כמותו, דבריו ספורים ומנויים, כי היה בעל מחשבה עמוקה כההום, הוא ידע לעצור ביד האדם, ולשפוך עליו ממשלתו רק בבה הקסם שעל שפתיו, ברוחו הכביר, ובשפתיו החוצבות להבות אש קודש, באמתו המשוכנעת, שעבר לרצונו ורדד לפניו את כל לו היתה, מין דיספוטיה רוחנית, ביחוד היה אהוב למפלגת הסוציאליים, שאת ריבם רב כל הימים, אמונת אומן האמין, שרק בכנפי שיטתם של מרקס ולסל תכוא הגאולה האנושית המקווה.

אולם ילד זה היה אידיאלו האחד, משאת נפשו בחייו החמריים, אם יהיה לילד — היה אברהם עפרון רניל לאמר לאשתו ולמיועיו — או אחנכו בעצמי, אפטררו מהשקר הגדול, המקובל והמתמיד, כמו האנושות, רוחניות, אמונה, אנדות טפלות, מלאכים, רוחות ונשמות, חפשי כהטבע יהיה, ובריא כעץ השדה.

חמש ועשרים שנה ישב גלמוד ועוזב אל שלחן עבודתו בתוך כתלי חדרו היפים והמלאים ינון קודר ועוצב עולמים, הלב הגדול המחבק ורועות עולם כמעט שהתפוצץ מכאב רווי נענועים לחבק ילד, במקום אין רואים גם בכה וורק למעלה עיניו זעם ולפעמים בנבנה, מתוך בושה מפני עצמו, גם עינים דומעות מלאות תפלה וחוה, לאותו האדון, שבאדותו לא הפין להודות, ושאינשים קוראים לו — אלהים, ואלהים הוא אל רחום וחנון, יושב לו טפיר בשפירי חביונו ושוחק למי שוכני בתי חומר, והפלא הגדול נהיה, עפרון לא חפץ אפילו מתחלה להאמין, אבל הירחים דברו בעצמם, ואשתו ילדה לו בת, לבתו זו קרא — אמונה, — מרוע רוקא אמונה? כבשי דרחמנא! מטרת חייו הרי היא כבר מלאה! ומה תבקש עוד הלב! ולמן היום ההוא התחיל להתרקם איזה חוט של קורבה בינו ובין אותו האדון הגדול, שקוראים לו, אלהים ויש שלפעמים רמס בו כח התבונה, סערת נפש מלאה רז התלילה בקרבו נלים נצים כאלה, שמאות ספרים רציונלים היו נצרכים לו מקורם לטהרו מהם, ואז התקצף באיליו ואז חפץ לשבר ולמגר את תמונותיהם של קיושסקי, מארקס ולסל התלויים על קיר חדרו, או פנ ממנו השכל הקר המנח באומל התבונה את כל חזיונות הבריאה, רוח הכנעה והמעטת תדמות סעפעה בו, ענן סמיד ונעלם השתרע עליו בכל כח כבדו והעכיררו על דעתו, להרהר, כי מעבר לגבול השכל יש עוד ממלכה גדולה ואדירה ושמה, הינשי או, אמונה, שכל אדם מוכרח להשתעבד לה בהכירו את אפסותו המחלשת ורוממות איזה כח נסתר הנשנב מדעת האדם, ברגעים של התלהבות, בעת שלטון הרוח הפיוטי העליון על האדם, עת שרוח החוקר לשוא ינסה כחו להפטר ממסגרותיו והוא נכנע מכה נעלם השופך ממשלתו על כל, או גם אברהם עפרון נכנע מפני החוק האנושי הזה והוא כרע אט על ברכיו להתפלל תפלה חמה, תפלה זכה, שיצאה ממעמקי הלב אל אותו האדון הגדול והנורא — אלהים בעד שלום ילדתו.

הפיסן ניתה בימי ילדותו שרף את חפצי שעשועיו היותר יקרים לו בחור קרבן אל אל נעלם, לכל יעשה לו שום רעה, ואברהם עפרון הקריב בשביל אותו הכח הנעלם את מבחרי אידיאליו.
(סוף יבא).

הנני מברך במויט את ידידי וחברי לדעה הרב ההינמיה הלל יום אביד בשומריא לארוסו את מרת י. כהן, שמואל כהנא וינגרטן — פרשבורג.

את ידידי וחברי לדעה ההינ ש. י. שווארץ הינני מברך ברכת כהן להבחרו לרב אביד בעיר גאלנניץ בסלובקיה.
שמואל כהנא וינגרטן — פרשבורג.

את חברי האהוב מר ניסן סאכער פה לארוסו עם מרת פילד בעטהייל אנרך במויט ובעתיד מאושר, יוסף נכטניסט — סרמישלא.

זה היה בית תלמודו של ר' מאיר, ויוסי בן קסמא קלל את הבית הזה שעבר לרשות הנוצרים) כבשוהו נוצרים וכבשוהו מושלמים. תוצאות החפירות מראות לנו איפוא על מקום שעברו עליו שלטונות שלש דתות, אבל היסוד העברי לא נשבר, הגנין יהודי, הסמלים יהודיים, האורגמנטיקה יהודית, האמונת הקדומה, יסודי הפרחים והצמחים בא"י, הקשויים, והסלסולים, מוכיחים על סגנון האמונת של היהודים בימינו הקדומים הוא הסגנון העברי המקורי, שהפרוס שיץ עוסק באתו ואשר אנו שואפים כלנו להחיותו בשוב עמנו לארצנו. (התור).

י. ז. בירמאן.

כחה של האמונה.

ציור פסיכי. (ומבשרי אחזה אלוה איוב י"ט.) שמו היה אברהם עפרון, והשם הזה היה שם משותף לכל האידיאלים האנושיים הימים, נושא דגלם של כל הצעירים היה, ואף על פי שבעצמו כבר בא בימים, אבל הימים לא באו בו, רוחו היה מקור הצעירות והרענות, ואת הדגל נשא ביד רמה וחוקה — אמת, זו היתה הכתובת הקדושה שעל הדגל הזה, ואל תחת דגלו התאספו כל אלה הצעירים הרענים, שבלבם בערה שלהבתיה, וכל אלה שתעבו את חיי השקר והצביעות ואת כל הכעור והמאוס שבחיים ואת הוחילה וההתרסות, והיה עפרון להם לראש, ויצא עם דגלו ונלחם את מלחמתם, — אמונה — כך היה שם ילדתו הקטנה, שילדה לו אשתו הנאמנה לעת זקנתם, מפני מה קרא לבתו, אמונה לא גודע, הן בעצמו לא היתה לו שום אמונה, לא באלהים ולא באנשים, כל המושגים עמדו לפניו חשושי-מהות ונלווי-עצם בלי טשטוש פני היש המנומרת הספקנית, הוא לא היה יכול לומר אף במשהו על תביעותיו המוסריות ולהכנע תחת החוק המקובל, הוא מצה בכל את עומק הדין, יקוב הדין את ההר היה אצל כלל גדול בחיים, אמת — זה אלי ואנוהו! היה רניל לאמר — אבל שמה לאו מילתא זותרתא, חמש ועשרים שנה לא ילדה לו אשתו כלל, וימי אבל וצער הען לו השנים הללו, כל יום ויום היה שוה אצלו להאחמול, והנהו גם ראי המחור, העתיד בטרם יבא ככר טבוע אצלו בים העבר, תנאי חייו החומריים היו ממש כאבן שיש, שעל פניה לא תכיר לא אדם העלומים ולא קמפי הוקנה, ולו נדמו לילדה אהה, ליש שחור בן חמש ועשרים שנה.

יום יום, כשהיה פנוי מעסקיו, היה אברהם עפרון יושב בחדר עבודתו, יושב וכותב את ספריו או חולם את החלום הגדול העתיד היפה והנהדר של האנושות לפי צביונו הסוציאלי, שנתן לו הוא, או הפיף את מחשבותיו להכירו ולתלמידיו בהתלהבות קדושה, או היה אמנם מאושר, לא הרניש כל בדירות, כל שעמום, בעתים האלו היה משתקע בנבכי נשמתו וחי חיים עצמיים נשנבים, למעלה מכל המדרגות, למעלה מכל תביעה חמריה, לפניו לא היו או לא עתים זמנים, אב או ילד, לא עבר ועתיד, ארץ ושמש, תבל ומלואה, כולם כאילו אברו אה הנבולין ונמחו ונשטשו ממנו ברגעים הללו, אך ברנעי הנפילה או כשהיה כבר עיף מקרוא וכתוב, או תכפו עליו נענועים כל כך עזים, כל כך נוראים, נענועים לנפש חיה ללסוף ולחבק, להער את כל הלכה הגדולה שברגשות אב, עדין, עד שכמעט נתפקע בו הלב מכאב עצום.

אברהם עפרון לא היה רק איש כביר הרוח, שלרנליו תכו כל צעירי בני עמו, הוא היה בעל תכונות כאלה שהיה יכל להיות האיש היותר מאושר בחבל, כל הרוחות הטובות עמדו על ערשו, האחת נתנה לו עשירות ודי זהב, האחת אצלה עליו את החכמה היקרה מכל יקר, האחרות אצלו לבחירת זה יופי הגוף וכל תפארת הנבנה, לו היה כבוד ספרותי, אף על פי שכרח מהכבוד, כי הכבוד

בית מסחר הספרים של

L. Fortgang, Kraków Krakowska 33.

ספרי הוצאת שטיבל.

מק.	למחירים האלה הוספה 20% (חוג מהתקופה)	מק.
1200	התקופה. ערוך ע"י ד. פרישמן. ספר ד', ה', ז', ח', ט', י' כל ספר	1200
150	שירי אנקריאון. תרנום שאול משרניהובסקי	המחיר
230	איסיגניא בטורים	מאת נשה. תרנום יעקב כהן .
200	פואמות דרמתיות	פושקין . שמעונוביץ
125	הנסיעה בהרי הרץ	הינה " .
340	נבורים ועבודת נבורים	קרליץ . אינהרן
300	כאש וכחרב. חלק א'	שנקביץ . פירענק
320	חלק ב'	
320	חלק ג'	
240	חלק ד'	
120	מעמקים	וילך . פרישמן
140	מניפה של לידי וינדרמיר	וילך . טביוב
160	השיבותה של רצינות	
130	היתה	שניצלר . יקבוביץ
170	האחיות	וסרמן .
110	רבי שלמה נגיד	שלום אש . מ. שפירא
275	אינבורג	קלרמן . דוד צמח
190	האויץ. חלק א	הפטמן .
700	שכול וכשפון. ספור	ברנר .
600	חיי אדם: ילדות	שלום-עליכם . ברקוביץ
600	נערות	
600	בחרות	
320	אירידיון	קרשינסקי . בן-אברם
180	מלחמה ויחלום. חלק א'	טולסטוי . מריווש
160	חלק ב'	
170	חלק ג'	
150	שגש אחיות. דרמה	ציחוב . בן-אברם
220	י"ן כריסטוף רומן רולן . ה. ייבין	
240	פן טדיאוש	אדם מיצקביץ יוסף ליכטנבוים
260	פיליפיה של אמנות מאת הפוליט מן	
700	הדמיון היוצר. מחקר פסיכולוגי מאת ת. ריבו ר"ר נ. טורוב	
30	חמנת דוריאן גרי	אוסקר וילד י. ח. טביוב
700	כתבים נבחרים	פטר אלטנברג ג. שופמן
150	מיקטוריה	קנט המסון פ. גינבורג
100	האגלים האדמים	מ. אובסטלדר .
800	ביערות פולין. רומן	י. אפאטושו . מ. ז'יפסון
225	חזון התשבי	מאת יעקב כהן המחיר
140	הקדושים. סמפוניה	

ובעד המשלוח 5%

קטלוגים אינם נשלחים לפי שעה.

נמצא למכירה

המלון הפולני-עברי
מאת י. נוסבוים ול. דרהר.
מחירו 250 מרק מכור. למו"ס ולמורים רבט הגון
Wyd. J. Nussbaum, Kraków, Miodowa 19.

ברנשי ניץ וחדוה נביע כמו"ט לבת ניסי מרת רעלא מאהלער
כזיבוש ולמר אברהם זאב ליכטמאן מטובב להתנתם ומו"ט פהרדי.
רכקה ובני יצחק אשר מאהלער — טשארני דונאיעץ.

שריפֿטועצער.

וועלכער איז מעכטיג אין קאָמפרעס אונד אקצידענס
ווירד פֿיר זאָפֿארט געזוכט.

Drukarnia B. Geizhalsa
Podgórze, Kalwaryjska 18

כל הקודם זכה.

מהספר **קוי אור** הנוצץ הקרי הלכה במשפטי הישוב המדיני
בא"י, שהעיד התענינות מרובה בין כל שדרות הכמי ישראל ונדו"ש
התורה שראוהו יש עוד לכמור מספר מועק. מחירו 150 מרק.
למחברים ומ"ס בחלוף ספריהם. להשינו אצל
Landau Lwów Wesola 4.

כאן-כרוז.

אנהנו קהל עדת ישרון מודיעים כי עירנו **דוקלא** יצ"ו צריכה
לקבל כעת שריב וכל מי שראוי והגון למשרה הזאת ויאבה לבא
אלינו להיות פה שוחט ובורק יאבה לכתוב להחתום מטה. שכרו יהי
כפי התפשרות. שנותיו לא פחות משלשים ולא יותר מחמשים שנה.
גם יודיע אם שמש בקדש בעיר אחרת. ויש לו תעודות מנאני
מננו. הוצאת הנסיעה לא ישובו רק להנתקבל.

קהל עדת ישרון פה דוקלא

I. B. UNGER, DUKLA, MAŁOPOLSKA. כחונת המכתבים

ל"חדר עברי".

נעץ שלש מחלקות נמוכות. העומד להפתח בקראקא בחדש
הבא דרושים מורים ברוח המזרחי לצמודים העברים. בהצעות מפורטות
לפנות צמר שמאי לאנדוי Dietla 68.

בשדש שפות.

בעברית, פולנית וגרמנית יוכל כל אחד לבוא לידי
שלמות גמורה בעזרת מכתבי ההוראה הידועים. 23
כתבים לשפה העברית, 32 לפולנית, 10 מכתבים לגרמנית.
מחירים של עשרה מכתבים — 425 מרקאות, של
קומפלט בן 32 מכתבים — 1250 מ.

השפה. ספר למוד שפת עבר לבוגרים בתרגום המלים
ליהודית, פולנית וגרמנית. מחירו 200 מ.

לחומי רש"י 25 מ. להוסיף 5 אחוזים דמי משלוח
לכל הזמנה.
בהוץ פארץ יש להוסיף על המחיר 10 אחוזים שבר משלוח.

להזמין בכל בתי מסחר הספרים או ע"י
S. WALKOWSKI Kraków, Miodowa 22.